მცირე მოხსენება
(1910 წელი, „სახალხო გაზეთი“ #29)

ბედი ტერიტორიისა და ხალხის განათლებისა მჭიდროდ არის ერთმანეთთან შეკავშირებული. მიწა-წყლის სიმცირით შევიწროებული ხალხი ადვილად გააფართოვებს თავის უძრავს საკუთრებას, დაიბრუნებს დაკარგულს სახნავ-სათესსა, ტეროტირიასა, თუ მის შორის მზრუნველნი ხელნი გაამრავლებენ კერებს ნამდვილი განათლებისასა. წინააღმდეგ ამისა, ხალხს, მოკლებულს სწავლსა და ცოდნასა და სიბნელეში მყოფსა, ადვილად გამოაცლიან ხელიდან მიწა-წყალსა გარეშე ელემენტები მეზობლად დასახლებულნი, თუ ესენი შეიარაღებულნი არიან ცოდნით, თან და თან მიისაკუთრებენ მისს უძრავს ქონებასა, სახნავ-სათესსა და ცარიელზე დასვამენ დიდი ხნის მკვიდრთა.

ამ ჟამად ჩვენს სამშობლოში მეტად გამწვავდა ტეროტორიის საკითხი. მისი წაღმა დატრიალება და სანატრელად დაბოლოება ითხოვს მთელს უნარს ქართველობისასა. მაგრამ არა ნაკლებ უნარს მოითხოვს ჩვენგან სახალხო განათლების საკითხი საქართველოში. მის ბედი უნდა გადაწყდეს ახლო მომავალში. მდგომარე წლის შემდგომის დამდეგში სახელმწიფო სათათბირომ, უპირველეს ყოვლისა, უნდა განიხილოს პროექტები შესახებ ხალხის განათლების რეორგანიზაციისა, ქართველნი მოვალენი ვართ ჩვენი მხრივ დავეხმაროთ კეთილად გადაწყვეტას ამ დიდ მნიშვნელოვანი საკითხისას, მეტადრე უნდა ხელი მოუმართოთ დაბალი სახალხო სკოლების დაყენებას წმინდა პედაგოგიურს ნიადაგზე.

ჩვენებური დეპუტატები ითხოვენ გამოქვეყნებას ყოველ გვარი ცნობებისას შესახებ ხალხის განათლების მსვლელობისა წარსულში და მისი მდგომარეობისას აწმყოში. სხვათაშორის ამისთანა შინაარსის წერილი წავიკითხე ორის თვის წინად „ჩვენს გაზეთში“ დეპუტატი კარლო ჩხეიძისა. ამ გვარივე წერილი მივიღეთ ჩვენ პირადად ერთი სატახტო გაზეთის - „Утро России“ - რედაქციიდგან.

სწორედ ამ გარემოებამ დაგვაჩქარებინა გამოცემა ცალკე ტომად ჩვენის პედაგოგიურის და პუბლიცისტურის ნაწერებისა, რომელიც ამ თვის ბოლომდინ მზად იქმნება. ჩემი პედაგოგიური წერილებიდან - დეპუტატები, რედაქციები და მკითხველები, სხვათა შორის, შეიტყობენ, რა გვარი სამომავლო გეგმა იქმნა შემოღებული ჩვენს სახალხო სკოლებში ბატონ-ყმობის გაუქმების შემდეგ (ამაზე ადრე საქართველოში სახალხო სკოლები არ არსებობდა, რადგანაც მონების სწავლება საშიშრად მიაჩნდათ), რა გვარი ცვლილება მოახდინა გეგმაში მზრუნველმა იანოვსკიმ და რა ნაყოფი გამოიღო ამ ცვლილებამა, აგრეთვე

გაიცნობენ მოკლე სასწავლო გეგმას ჩვენის ახალის ნამესტნიკისასა და ვრცელს გეგმას ალექსი ბესარიონის ძის ჭიჭინაძის კომისიისასა, რომელსაც სარჩულად დაედო ნამესტნიკის გეგმა, და სხვანი.

ჩვენს საპედაგოგიო წერილებში აგრეთვე ვეხებით, თუ რა მდგომარეობაში იყო ხალხის განათლება ძველს საქართველოში, როდესაც იგი შეადგენდა ცალკე სახელმწიფოსა; მაგრამ ვეხებით მოკლედ, საზოგადოდ და არა ვრცლად და დაწვრილებით. განვითარებული, გაფურჩქვნილი და დაწვრილებითი ცნობები კი ფრიად საჭირონი არიან, მეტადრე ახლანდელს მომენტში. ამ შრომის შესრულება და ცალკე წიგნად გამოცემა ყველაზე უკეთესად ავტორიტეტულად შეუძლიან ჩვენს „საისტორიო-საეტნოგრაფიო საზოგადოებას“ რომლის თავმჯდომარე ექვთიმე სვიმონის ძე თაყაიშვილი საქმეში ჩახედული პედაგოგიც არის და მიჩნეული ისტორიკოსიცა. ამ შრომის შესრულებაში დიდს დახმარებას გაუწევენ, სხვათა შორის, წერილები ბ-ნი ცომაიასი, დაბეჭდილნი ჟურნალს „ გ ა ნ ა თ ლ ე ბ ა„- ში ამ სათაურით: „ს წ ა ვ ლ ა - ა ღ ზ რ დ ი ს ს ა ქ მ ე ძ ვ ე ლ ს ს ა ქ ა რ თ ვ ე ლ ო შ ი“.

ამ გვარის პედაგოგიურს და ისტორიულს წიგნებს შეუძლიანთ მოჰფინონ თვითონ ქართველს საზოგადოებაში, რომელიც ამ მხრივ სიბნელეში იმყოფება, ნათელი შეხედულებანი შესახებ ხალხის განათლების საკითხებისა, კარგად გაუთვალისწინონ მას როგორც მავნებლობა პოლიტიკანობისა ამ სფერაში, ისე დიდი სარგებლობა წმინდა პედაგოგიურის ორგანიზაციისა და გამგებლობისა, და დაბადონ მასში აქტიური მოძრაობა, რომელსაც საგნად ექმნება სახალხო სკოლების მოწყობა ისე, როგორც იგინი გაჩალხულნი არიან დაწინაურებულ ქვეყნებში.

ხსენებული მონაწილეობით არ განვსაზღვრავთ ჩვენს მონაწილეობას ამ დიდ საქმეში. შემოდგომაზედ დავბეჭდავთ ცალკე ტომადვე ჩვენს რუსულ წერილებს, რომელიც უმთავრესად პედაგოგიური შინაარსისანი არიან და რომელნიც მოთავსებულნი იყვნენ სხვა-და-სხვა რუსულს პერიოდულს გამოცემებში, და გაუგზავნით მას სატახტო ქალაქების რედაქციებს როგორც ჟურნალებისას, ისე გაზეთებისას... რომელ ქართველსაც კი შეუძლიან ამ საქმეში მონაწილეობა მიიღოს, არ უნდა დაიზაროს, რადგანაც რაც შემოდგომაზე გადაწყდება სათათბიროში ხალხის განათლების რეორგანიზაციის შესახებ, იგი კანონად დაიდება დიდი ხნით.

ტექსტი ციფრული ვერსია მოამზადა: **ნონა წოწორიამ**
სტრასბურგი, საფრანგეთის რესპუბლიკა
9 აპრილი, 2020 წელი
#დარჩისახლში